

LETNI NAČRT NAKUPA KNJIŽNIČNEGA GRADIVA ZA LETO 2019

Poslanstvo knjižnice in nakup knjižničnega gradiva

Lavričevo knjižnico Ajdovščina (v nadaljevanju: LKA) sta ustanovili občini Ajdovščina in Vipava, ki ležita v Vipavski dolini in kjer živi 24.710 prebivalcev - od tega v Občini Ajdovščina 19.130, v Občini Vipava pa 5.580. Ustanovljena je bila s poslanstvom in nalogo na eni strani z zakonodajo s področja knjižničarske dejavnosti, torej skrbi za širjenje in utrjevanje bralne pismenosti na območju obeh občin; na drugi strani je njeno poslanstvo določeno z zelo konkretnimi danostmi, ki jih mora upoštevati, da ga celovito opravlja: poselitev, cestne povezave in dostopnost, demografske značilnosti, izobraževalne in socialne ustanove, gospodarstvo, razvojni cilji obeh lokalnih skupnosti itd.

Vipavska dolina je ena večjih geografskih celot v Sloveniji, obkrožena z masivom Nanosa in planote Gora oz. Trnovskega gozda ter hribovitim območjem Vipavskih gričev na severovzhodu oz. jugozahodu. Zaradi geografskih značilnosti in načina poselitve je tudi LKA organizirana tako, da lahko prebivalci v čim večjem obsegu dostopajo do knjige in ostalih knjižničnih storitev. LKA je zato organizirana v 5 enot. V občini Vipava sta knjižnici v Vipavi in Podnanosu, v občini Ajdovščina pa je osrednja enota v občinskem središču ter manjša enota-izposojevališče v Dobravljah. Posebna enota je Potujoča knjižnica z bibliobusom, ki obiskuje oddaljena naselja, pa tudi posamične ustanove in podjetja v obeh občinah.

LKA se skuša prilagoditi potrebam prebivalstva tako z izborom kot z obsegom gradiva, pa tudi s povečevanjem števila postajališč bibliobusa. S tem ustvarja pogoje za enako oz. boljšo dostopnost gradiva tudi v oddaljenih naseljih.

Celotna zbirka knjižničnega gradiva šteje 168.730 enot, od tega knjižnega gradiva 159.958 enot. Knjižnica povečuje obseg zbirke s sredstvi soustanoviteljev in s finančnimi sredstvi pristojnega ministrstva ter seveda z lastnimi sredstvi, ki pa so omejena.

Letni načrt nakupa gradiva je pripravljen na podlagi navedenih dejstev, posebej pri njegovi pripravi izpostavljamo finančno realnost. Poudariti je potrebno, da načrt letnega nakupa upošteva priporočene oziroma zahtevane kriterije stroke glede kakovosti, priporočenih razmerij, deleža naslovov publikacij v javnem interesu, aktualnosti in raznovrstnosti gradiva. Naštete kriterije LKA torej upošteva kot letne cilje, ki jih je potrebno doseči, toda ob upoštevanju navedenih finančnih in materialnih možnosti knjižnice, sredstev ustanoviteljev in sredstev, s katerimi nakup podpira pristojno ministrstvo. Pomembno je, da soustanovitelja zagotavljata primeren obseg sredstev za nakup knjig, z minimalnimi odstopanji; dogovarjamo se, da njihov obseg popravimo in izboljšamo. V letu 2018 je bil zaznan manjši popravek sredstev s strani Občine Vipava, ki je nekoliko izboljšal višino sredstev na prebivalca. V letu 2018 smo zaznali tudi vnovično povečevanje obsega sredstev s strani MK, kar daje upati, da se bo obseg knjižnega gradiva po letih finančne in gospodarske krize zlagoma začel povečevati. Pri načrtovanju pa ostajamo realisti, saj nekdanjega obsega še ne bomo dosegli zelo hitro.

V letih finančne in gospodarske krize, ko se je obseg sredstev za nakup gradiva močno zmanjšal, knjižnica ni uspela tako sistematično graditi zbirke, kot je bilo zastavljeno tudi z

njenim lastnim načrtom »Prenova fonda« s ciljem aktualizacije in prilagoditve storitev bolj diferenciranim skupinam uporabnikov. Načrtu želimo dati pospešek v letu 2019 in ga v naslednjih letih nadgrajevati.

Priporočeni in vsebinski kriteriji nakupa

Kot rečeno, LKA upošteva in zasleduje parametre, kot so skrb za izgradnjo kakovostne knjižnične zbirke, posodabljanje zbirke s knjižnim in neknjižnim gradivom različnih vrst in oblik, kar vsebuje tudi zagotavljanje e-knjig v slovenskem jeziku. Pri pripravi letnega načrta za nakup gradiva skuša v čim večji meri upoštevati priporočila stroke o sestavi zbirke in razmerjih pri nakupu gradiva. Pri tem izhaja iz statističnih podatkov o doseženih razmerjih oz. trendov v letu 2017 in 2018 – cilj je maksimalno se približati priporočilom stroke.

LKA pri tem upošteva spremembe, ki jih zaznava v lokalni skupnosti kot posledico novih – bolj ugodnih gospodarskih razmer, ki prinašajo nove razmisleke tudi pri nakupu gradiva in njegovemu usmerjanju. Stalnica pri načrtovanju pa so spremembe zaradi novih gospodarskih (podjetniških) dejavnosti, univerzitetnih izobraževalnih programov in trendov v okolju (gospodarske družbe visoke tehnologije, večji prihod tujcev – tako turistov kot migrantov, usmeritev proračunskih sredstev v turizem in turizem na podeželju, načrti predstavitev naravne in kulturne dediščine ...).

Nadaljuje dejavnosti (bralni in študijski krožki, predstavitve, delavnice, projekti za odrasle in mladino) v podporo uresničevanju kulturne, izobraževalne, informacijske pismenosti ter bralne kulture, tudi poznavanja lastnega domačega okolja.

Pri načrtovanju letnega nakupa se kot realisti v načrtu nabave v letu 2019 zavedamo, da bomo nekatere cilje (aktualnost, dostopnost raznovrstne in kakovostne založniške produkcije v mreži) težko tudi v tekočem letu v celoti dosegli. Zato bomo tudi v letu 2019 vključili instrumente, kakršen je med-oddelčna izposoja.

Dopolnjevanje zbirke glede na prepoznane posebne potrebe (informacijske, izobraževalne, kulturne raziskovalne) okolja

Podatki kažejo, da se je nezaposlenost v Vipavski dolini močno zmanjšala (6,6 odstotka), tako zaradi gospodarske rasti v državi kot proaktivnih odločitev lokalne skupnosti v letih 2017 in 2018 (vstop v lastniško strukturo Mlinotesta in ohranitev delovnih mest, neposredna podpora kmetom in s tem ohranitev Agroinda, štipendijska politika občine ter štipendije gimnazijcem, neposredna finančna podpora za dijaško in študentsko poletno delo, prednost zaposlovanju mladih, investicije v javno infrastrukturo, s tem zagotavljanje dela manjšim podjetjem in gradbincem). Lokalne skupnosti so povečale vlaganja v turizem na svojem območju s poudarkom na tradicionalni ekonomiji doline. Rast in boljše razmere se deloma že odražajo tudi v drugačnih potrebah prebivalstva.

Tako so nove razmere tudi izziv, ki se odraža kot podpora politikam na področju oblikovanja novih oblik zaposlitev, turizma, varovanja naravne in kulturne dediščine, vključno s pospešeno izgradnjo domoznanske zbirke ipd. LKA bo še naprej upoštevala potrebo po aktualnem gradivu

in storitvah za obveščeno prebivalstvo o socialnih in zdravstvenih pravicah (informacije in gradivo o zaposlovanju in spodbudah, socialnih in zdravstvenih transferih in nadomestilih), še v večji meri bo dana pozornost področju staranja, zdravja (demenca, paliativna oskrba, skrb za zdravje, ozaveščanje o skrbi za lastno zdravje), skupinam in posameznikom iz naslova prikrajšanj (gluhi in naglušni, slepi in slabovidni, duševne motnje). Skrb za aktualizacijo zbirke s področja vinarstva in vinogradništva je stalna.

Povečuje se število tujcev iz drugih kulturnih okolij (begunci, prihodi zakonskih partnerjev delavcev v občinah, študentje na do- in podiplomskem študiju, pogodbeniki podjetij). Opazna je tudi stalna rast števila starejših občanov, kar vse mora knjižnica upoštevati pri načrtovanju nakupa gradiva. Zato namenjam pozornost leposlovju v tujih jezikih. Poudarjamo skrb za zaokroževanje domoznanske zbirke ter njeno popularizacijo, saj dolina postaja prepoznavna tudi širše, torej tudi zato, da je podlaga za lažjo navezavo gospodarskih, socialnih in strokovnih stikov s svetom.

Na našem območju deluje 6 osnovnih šol (od tega 5 v občini Ajdovščina), z delom je začela tudi waldorfska šola v Ajdovščini, in 2 gimnaziji (Ajdovščina, Vipava), vzgojiteljska srednja šola v Ajdovščini, v Vipavi in Ajdovščini enoti Univerze v Novi Gorici (UNG) z raziskavami na področju biotehnologije, biofarmacije, vinarstva in vinogradništva, stratosfere, raziskave materialov ... Na območju knjižnice sta dva domova starejših občanov, ki jih LKA upošteva v načrtu nakupa gradiva in dejavnosti.

LKA se bo v letu 2019 do 2021 v sodelovanju z drugimi (Goriški muzej) odzvala na večje zanimanje za preteklo in polpreteklo zgodovino (prva svetovna vojna; ekonomski in socialni pomen nekdanje industrije na Vipavskem ter tehnična in industrijska dediščina ipd). Tematike se odražajo v povečanem obisku dogodkov te vrste, kar upošteva tudi načrt nakupa gradiva.

Razvoj bralne kulture, bralne in informacijske pismenosti

LKA tudi v letu 2019 namenja razvijanju branja in bralne kulture veliko pozornosti. S tem namenom v osrednji knjižnici in njenih enotah kot v drugih ustanovah pripravlja bralne krožke, študijske krožke, srečanja in delavnice. Izpostavljamo projekte za odrasle (Primorci beremo in Beremo v naročju staršev) in za mlade (ob nacionalnem projektu Rastem s knjigo še Mega kviz, Poletavci, Beremo s tačkami, lastne ure pravljic in pravljice v sodelovanju z waldorfskim vrtcem Zlata ptica, Pravljični festival).

LKA v domovih za starejše (v Ajdovščini in Vipavi) izvaja bralna srečanja s posebej prirejenimi besedili, obiskuje jih s Potujočo knjižnico. Sodeluje z VDC-jem v Ajdovščini in Vipavi, s CIRIUS - Centrom za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje mladine v Vipavi in s ŠENT-om. Z naštetimi ima poseben odnos, ki je podprt tako s priredbo tekstov (domovi starejših) kot z nakupom gradiva.

Knjižnica sodeluje tudi z organizacijami mladih v Vipavi in Ajdovščini, še posebej s krovno Hišo mladih v Ajdovščini, kot tudi s človekoljubnimi organizacijami in društvi (Hiša Sadeži družbe), ki delujejo na področju podpore posebnim skupinam.

LKA bo v 2018 nadaljevala funkcionalno opismenjevanje na področju elektronske knjige. S knjižnicami severne Primorske bo v okviru letnega dogovora in območnosti (posebnih nalog) sodelovala pri nakupu podatkovnih baz in e-gradiva ter funkcionalnega opismenjevanja na tem področju (knjižničarji, šole, drugi uporabniki).

Načrt obsega nakupa novega knjižničnega gradiva v letu 2019

Nakup novega gradiva LKA načrtuje predvsem v skladu s finančnimi možnostmi. Te so manjše, kot jih narekujejo Standardi za splošne knjižnice. Razpored gradiva v knjižnični mreži oz. po enotah pa je na drugi strani tudi odraz prostorskih zmogljivosti enot, odprtosti v povezavi s kadrovskimi možnostmi in lokacijske dostopnosti.

Kot je navedeno, zmanjšan obseg sredstev za nabavo novega gradiva upočasnjuje načrt Prenova fonda, kot ga je zastavila knjižnica. Težave zaradi tega in skuša LKA zmanjšati z med-oddelčno izposojjo in tako uravnovežiti primanjkljaj novega gradiva. Ob koncu poslovnega leta usmerja v nakup gradiva tudi lastna sredstva.

Tudi v letu 2019 bo knjižnica usmerjala več novega gradiva v osrednjo knjižnico. To je razumljivo in je tudi racionalno, saj knjižnica nima – iz zgoraj navedenih razlogov – dovolj sredstev za nakup gradiva v enakem obsegu kot je to bilo pred krizo. Osrednja knjižnica v Ajdovščini ima najdaljši dnevni obratovalni čas in po urah tedenski najdaljši čas odprtosti, leži na osrednji lokaciji, ima dovolj veliko kadrovsko zasedbo, obseg fonda je dovolj velik, je zaradi središčne lege skoraj enako dostopna za prebivalstvo ... V letu 2018 je bila enota Dobravlje odprta v skladu z Uredbo o osnovnih storitvah 4 ure na teden (do konca 2017 2,5 ure), obratovalni čas bo enak tudi v letu 2019, saj sta se obisk in izposoja povečala.

Med-oddelčna izposoja, ki skrbi za izenačevanje dostopnosti gradiva v enotah, zahteva več dela in truda zaposlenih. Vendar je učinkovita, zato ga bo knjižnica tako pri nakupu za posamezne enote kot pri razporejanju gradiva v mreži izvajala tudi v 2019.

Podatki o stanju knjižnične mreže

Organizacijska enota	Število prebivalcev	Število enot knjižničnega gradiva		Delež nakupa	Odprtost / ur na teden ¹
			Načrtovan nakup		
LK AJDOVŠČINA	13.552		2.721	62	49
LK VIPAVA	5.200		615	14	13.5
LK PODNANOS	1.400		351	8	5
LK POTUJOČA KNJIŽNICA	16.200		571	13	14.5
LK DOBRAVLJE	782		132	3	4

¹ Uredba o osnovnih storitvah knjižnic (Uradni list RS št. 29/03) v svojem 13. členu opredeljuje minimalni obseg obratovalnega časa knjižnice, ki je za posamezno vrsto knjižnic:

- osrednja in osrednja območna: 8 ur dnevno, 5 dni v tednu, ob sobotah 5 ur,
- krajevna knjižnica: 4 ure tedensko (do 2000 prebivalcev), 15 ur tedensko (do 6000 prebivalcev), 4 ure dnevno, 5 dni v tednu (nad 6000 prebivalcev).

Priporočila o obsegu nakupa po zvrsteh ter zastopanost gradiva po vrsti, obliki in dostopnosti

V letu 2019 se bo LKA zaradi obsega finančnih sredstev za nakup gradiva, ki se le počasi povečuje in še ne bo dosegel nekdanjega stanja držala istih načel kot v letu 2018. Priporočil glede namena in zvrsti se bo vsekakor skušala polno držati in bo tako tudi razporejala novo gradivo v knjižnični mreži – kar bo težko. Izravnave bo izvajala z medknjižnično izposojjo.

V skladu s priporočili pa bo dosledno gradila v osrednji knjižnici v Ajdovščini, ki ima najdaljši odpiralni čas, največji obseg zbirke, leži na osrednji lokaciji v dolini, je dobro dostopna, zagotavlja celovito ponudbo. Kot smo zapisali, z med-oddelčno izposojjo skrbimo, da gradivo kroži v čim večjem obsegu. Razmerja bomo še naprej skrbno spremljali in se skušali približati priporočilom in merilom tudi tam, kjer občasno nihajo, oziroma zadržati dosežena priporočila.

Preglednica 2: Podatki o načrtovanem razmerju nakupa gradiva glede na zvrst

Priporočeno	Stroka 60%	Leposlovje 40%	Skupaj 100%
Načrtovano	58	42	100

Preglednica 3: Podatki o načrtovanem razmerju nakupa gradiva glede na namen

Priporočeno	Mladina 25-30%	Odrasli 70-75%	Skupaj 100%
Načrtovano	27	73	100

Elektronska knjiga

Pri izdajatelju e-knjige Biblos so v iztekajočem letu izboljšali tehnično-tehnološke karakteristike e-knjige, ki pa še niso na takšni ravni, da bi jih proaktivno priporočali članstvu. V letu 2019 bomo število naslovov e-knjig znižali na 160. Razloga sta dva: cena je razmeroma visoka, želimo pa tudi dati poudarek na naslove, s katerimi se želimo približati članstvu, ki uporablja Biblos. Storitve bomo spremljali bolj natančno tako po vsebinski ponudbi kot po tehnični plati – število naslovov bomo po potrebi zvišali.

Odstopanja od strokovnih priporočil, zastopanost publikacij v javnem interesu, zastopanost založb, kakovost in aktualnost naslovov

Kot smo zapisali, v letnem načrtu nakupa knjižnega gradiva v letu 2019 izhajamo iz realne finančne slike, čeprav so želje in tudi cilji LKA višji. Pričakujemo namreč obseg finančnih sredstev v približno enakem obsegu kot v letu 2018 - torej precej manjši od priporočil Standardov. To utegne prinesiti težave pri doseganju priporočil glede razmerij in števila naslovov ter enot gradiva, čeprav bomo dostopnost in raznovrstnost gradiva ohranjali s preusmerjanjem gradiva iz enote v enoto.

Tudi v letu 2019 načrtujemo povečanje naslovov strokovnega gradiva v zalogi, s čemer želimo popraviti odstopanja v razmerju stroka – leposlovje, na katera smo opozorili že v letu 2017.

Do odstopanja prihaja zaradi manjše ponudbe strokovnega gradiva in tudi akcij in popustov založnikov. V letu 2019 bo LKA skušala doseči zastopanost publikacij v javnem interesu v priporočenem obsegu.

To velja tudi za zastopanost založb oz. dobaviteljev ter za kakovost in aktualnost naslovov. V letu 2019 LKA načrtuje priporočeni 15-odstotni delež naslovov publikacij v javnem interesu v svoji mreži in vsaj 50-ih slovenskih založb, kakovosti in aktualnosti naslovov. Vendar utegnejo razmerja zaradi manjšega obsega sredstev občasno nihati.

LKA v skladu s prakso skuša morebitna medletna nesorazmerja popraviti proti koncu poslovnega leta, ko ugotavlja, koliko sredstev iz lastnih virov je mogoče dodatno usmeriti v nakup gradiva. V ospredje pa postavljamo nakup za projekt Primorci beremo.

Povezovanje knjižnice v okolju s ciljem utrjevanja bralne pismenosti in širjenja bralne kulture

LKA – po naših ocenah dobro - sodeluje z osrednjo območno in z drugimi knjižnicami v severnoprimorski regiji na več področjih. Dobro sodeluje tudi s šolskimi knjižnicami (aktivna podpora pri uvajanju Cobiss-a), organizacijami in ustanovami. Knjižnica opozarja na lastne zbirke in dejavnost skozi organizacijo dogodkov, predstavitev, projektov, študijskih krožkov in skozi raznovrstne oblike sodelovanja z drugimi knjižnicami, šolami, društvi in lokalnimi skupnostmi. Pri organizaciji bralnega projekta za mlade Poletavci je LKA pridobila tudi donacijska sredstva iz podjetniškega okolja.

Povezovanja je v letu 2018 še okrepila, v letu 2019 namerava stike in povezave s ciljem promocije branja in knjižničnih zbirk ter dejavnosti ohraniti in nadaljevati, saj je to dober način za uresničevanje njenega poslanstva in ciljev.

Datum: 11.11.2018

Artur Lipovž